

чинних нормативних актів, якими регламентовано допустимість, порядок та умови його здійснення.

Ми поділяємо думку Ю. Ю. Орлова, згідно з якою оперативно-розшукове документування це складова оперативно-розшукової діяльності, передбачена Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» і закріплена відомчими нормативно-правовими актами, а також здійснюваний уповноваженими суб'єктами оперативно-розшукової діяльності комплекс взаємозалежних дій і рішень, спрямованих на пізнання обставин злочину й достовірне відтворення (закріплення, фіксування) в матеріалах оперативно-розшукової діяльності порядку та результатів цього пізнання (фактичних даних про злочин, процесу здійснення оперативно-розшукових заходів, прийнятих рішень тощо) з метою виконання завдань ОРД і використання їх в інтересах кримінального судочинства.

Татаров Олег Юрійович - професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

ПОВЕРНЕННЯ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Питання щодо повернення активів, одержаних злочинним шляхом, щорічно активізуються. Так, за період із 2014 р. до першого кварталу 2016 р. органи Державної служби фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) виявлено майже на 350 млрд грн операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом. Водночас державі було повернуто лише декілька тисяч гривень.

Найбільш проблемним аспектом повернення таких активів є доведення їх злочинного походження та отримання рішення суду на їх конфіскацію. Важливе місце в цій діяльності належить Держфінмоніторингу, який виявляє підозрілі

фінансові операції та здійснює взаємодію із зарубіжними та міжнародними організаціями щодо розшуку фінансових активів.

Відповідно до ч. 2, 3, 5 ст. 17 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», Держфінмоніторинг без рішення суду за своєю ініціативи може заблокувати кошти на банківських рахунках на 5-30 днів [1]. Проте більшість із заблокованих Держфінмоніторингом активів розблоковують через несвоечасність їх арешту або відсутність достатніх доказів. Тому беззаперечною умовою успіху в поверненні злочинних активів є взаємодія правоохоронних органів, суду й органів виконавчої влади.

Ключова проблема полягає в тому, що права Держфінмоніторингу законодавчо обмежені в можливостях виявляти подібні операції (цей орган, згідно із Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [2], перевіряє фінансові операції, що перевищують суму, еквівалентну 150 тис. грн), після чого він передає зібрані відомості компетентним структурам, що мають здійснювати розслідування таких операцій. Подальшу ж взаємодію Держфінмоніторингу та слідчих органів не регламентовано. На практиці це зводиться лише до використання матеріалів зазначеного органу як підстав для початку досудового розслідування й можливого арешту коштів.

Позитивним моментом можна вважати створення Національного агентства України з питань виявлення, розшуку й управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів ГЗ1 (Національне агентство). Це - державний орган, діяльність якого спрямована на виявлення, розшук та управління активами, здобутими злочинним шляхом. Аналогічні органи діють у Франції, Румунії, Бельгії, Нідерландах, США, Великій Британії, Ірландії тощо. Проте вказані функції Національне агентство виконує лише на підставі звернення слідчого, детектива, прокурора, суді (слідчого судді), відповідно права ініціювати або проводити самостійно виявлення та розшук фінансових активів не мають.

Загалом же цей орган повинен забезпечувати виконання звернень органів досудового розслідування, прокуратури та судів щодо виявлення, розшуку активів і надання відповіді в якомога найкоротший строк, але не пізніше ніж протягом трьох робочих днів із моменту надходження звернення, або в інший більш тривалий строк, зазначений у ньому. Також цей строк може бути подовжено за погодженням з органом досудового розслідування, прокуратури та судом (ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» Г31). На жаль, Національне агентство на сьогодні ще не функціонує, хоча фактично утворене ще в лютому 2016 р.

Загалом основною проблемою в цьому напрямі є виявлення таких активів і встановлення належності їх конкретній особі. Але здебільшого така інформація ґрунтується на оперативних відомостях, які не мають належного документального підтвердження. Оскільки фінансові активи приховують за допомогою банківських операцій, що «захищені» банківською таємницею, можливим є маскування такої діяльності серед інших легальних фінансових операцій.

Певною мірою цю проблему законодавець усунув у лютому 2015 р. шляхом надання права проводити моніторинг банківських рахунків як негласної слідчої (розшукової) дії (ст. 269¹ Кримінального процесуального кодексу України [4]). Але, на жаль, ця дія є компетенцією лише підрозділів Національного антикорупційного бюро України (хоча аналогічними можливостями доцільно наділити й інші органи досудового розслідування - Національну поліцію України, Державну фіскальну службу України, Державне бюро розслідувань та Службу безпеки України). До того ж, складність такої процедури не дає можливості ефективно здійснювати повернення активів, оскільки підрозділ Національного антикорупційного бюро України, який ініціює проведення цієї дії, повинен володіти відомостями про те, у якому конкретно банку зосереджено фінансові активи. Водночас нині в Україні немає інформаційної бази банківських клієнтів.

Складність повернення активів полягає в тому, що часто виникає необхідність направлення запитів правоохоронцям

інших держав. Цей обмін запитами, як показує практика, може тривати роками (а країни Південної Америки, Африки, Арабські країни можуть взагалі не відповідати на запити України). Саме відсутність у законодавстві іноземних держав строку для надання відповіді на запит України є причиною тривалих зволікань у пошуку кримінальних коштів. Здебільшого це зумовлено відсутністю зацікавленості країни в поверненні фінансових активів до України. Таких проблем можна уникнути лише шляхом підписання угод про співпрацю в частині розшуку та повернення фінансових активів, здобутих злочинним шляхом. Наприклад, у серпні 2014 р. було підписано угоду про співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Міжнародним центром з повернення активів Базельського інституту управління. Зазначений центр є одним із підрозділів Базельського інституту управління, що спеціалізується на зміцненні потенціалу країн щодо повернення вкрадених активів, приділяючи особливу увагу фінансовим розслідуванням і методиці відстеження активів, наданню взаємної правової допомоги та міжнародному співробітництву під час розслідування справ, пов'язаних із корупцією та відмиванням коштів [5].

Отже, на сьогодні в Україні вже зроблено певні кроки щодо побудови системи повернення активів, зокрема створено Національне агентство України з питань виявлення, розшуку й управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, діяльність якого спрямована на виявлення, розшук та управління активами, здобутими злочинним шляхом; здійснено перші кроки щодо міжнародного співробітництва з питань повернення фінансових активів шляхом підписання угоди про співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Міжнародним центром з повернення активів Базельського інституту управління; надано право підрозділам Національного антикорупційного бюро України здійснювати негласне виявлення та арешт банківських активів під час проведення моніторингу банківських рахунків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення :

Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1702-УП // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 50-51. - Ст. 2057.

2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про особливий режим спеціальної конфіскації майна» від 16 верес. 2015 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf35П=56358. - Назва з екрана.

3. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10 листоп. 2015 р. № 772-УШ // Відомості Верховної Ради України. - 2016. - № 1. - Ст. 2.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. - 2012. - № 90-91. - 19 трав.

5. Підписано угоду про співробітництво між Генеральною прокуратурою та Міжнародним центром з повернення активів Базельського інституту управління [Електронний ресурс] // Генеральна прокуратура України : [сайт]. - Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?m=publications&t=rec&id=142546>. - Назва з екрана

*Тімченко Максим Вікторович -
слухач магістратури навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ*

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОПИТУ ЗА ЗАПИТОМ
КОМПЕТЕНТНОГО ОРГАНУ ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ
ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ ВІДЕО-
АБО ТЕЛЕФОННОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Процес реалізації криміналістичного забезпечення умовно можна визначити як комплекс функціональних елементів зі забезпечення процесуальних дій, що передбачає розроблення та використання відповідних криміналістичних рекомендацій під час розслідування злочинів. Важливе завдання тактико-криміналістичного забезпечення пов'язано з проведенням процесуальних дій у процесі реалізації заходів міжнародного